

A statutumalkotás erdészeti vonatkozásai

„Erdőnek, ítéletileg kiadandónak fája azt illeti, ki azt nevelte”

/Corpus I., 81./

Ismeretes, hogy a székely önkormányzati testületek egyik fontos joga a *szabályrendeletek* (statutumok) alkotásának biztosítása volt. Ezek közül az elsőről *Kállay Ferenc* 1829-ben, a Nagyenyeden kiadott „históriai értekezés”-ében megemlítette, hogy azt „Hunyadi János alatt Vizaknai Miklós Vice Gubernátor, és Wingárthi Geréb János Görgényi Vár’ Kapitány Elölülések alatt a’ Maros Vásárhelyi Gyülekezetben 1451-ben” hozták /181./.

A székely törvényhatóságok statutumainak gazdag gyűjteménye a *Kolossvári Sándor* (Kóródszentmárton, 1840-1922, Bp.) és *Óváry Kelemen* (Pécs, 1844-1925, Kolozsvár) (mindketten kolozsvári egyetemi tanárok) által szerkesztett, *Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai* c., 1885-ben megjelent kiadvány, melynek erdészettörténeti jelentőségét az is bizonyítja, hogy több szabályrendeletét a *Magyar Erdészeti Oklevéltár* is átvette.

A szakirodalom gyakran hivatkozik a két jogtudós „*Corpus I.*” vagy „*Corpus Stat. I.*” rövidítéssel jelölt munkájára. Talán nem felesleges, ha a könyv 19-ik oldaláról vett, „*A Székelyföldön értsd alatta*” bevezetésű sorokkal kezdjük mi is idézeteinket - kibővíve ezzel az előbbieken (→Történetíró és bibliográfus c. fejezetet) már említett, a vizsgált terület döntő többségét felölelő *székely székek* szervezetére vonatkozó ismereteinket -:

„1-ör Udvarhelyszéket a hozzá tartozó Keresztúr és Bardócz fiúszékekkel;

2-or Háromszéket, mely alakult a Sepsii, Kézdi és Orbai, valamint a később ezekhez járult Miklósvárszékből;

3-or Csíkszéket, Gyergyó és Kászon fiúszékekkel;

4-er Marosszéket, és

5-ör Aranyosszéket, a melyet 1289-ben IV. László király a magyar földből kiszakítva ajándékozott vitézségükért a székelyeknek [...]”.

Erdészettörténeti szempontból az egyik legjelentősebb székelyföldi szabályrendelet 1611-ben Marosvásárhelyen kelt, melynek szövege előtt a mottóknban már megismert alaptétel áll. E bevezető sorokat pedig az alábbi szöveg követi:

„Ha penigh mindezek keozwl az Statusok keozwl ualakiteol Erdeot elakarnak uenni, es az Erdeo alat az, az ki kezeben volt uagy proprio iure [saját jogán], uagy zalagosul, ha az *Erdeot meghneuelte*, es akkorba hasznos fa uagion rajta: ez illienteol eddigh el ne uehessek, hanem azt a meghneuelt haznat zabad legien meghuenni, es azutan leteuen penzet, ugy uehesse el” /81./.

A statutum elismerte az erdőnevelés (erdőművelés) tényét, az embernek az erdő telepítése és ápolása során kifejtett gazdasági tevékenységét, mely akkor még rendszerint csemeteültetésben és dugványozásban nyilvánult meg. *Connert János* 1901-ben megjelent, *A székelyek intézményei a legrégibb időkől az 1562-iki átalakulásig /Kolozsvárt/ c. munkájában* is egy hasonló jellegű adatot közölt 1497-ből, egy sajátkezűleg „plántált” erdőről emlékezve meg /12./.

Fontosnak tartjuk az 1718-ban kelt Marossszék szabályzatából a *makkos és tilalmas erdők*re vonatkozót is, melyet *Tagányi Károly* az erdészeti oklevelek közé is bevett /vö. EO I. 637./.

Valójában a szabályrendelet a *bebíró* - az illető falu határában telekkel nem rendelkező - *földbirtokosok* érdekében hozott határozat. A falunak elrendelte, hogy a bebíró possessorok (birtokosok) sertéseit makkoltatásra fogadják be, a makkbérből az illető részt a földesúrnak adják át, tudtuk nélkül az erdőt a falu el ne adhassa stb.

Backamadaras 1791-ben keletkezett összeírása /l. Dr. Kós Károly: *Backamadaras gazdasági élete a XVIII. században. Művelődés* 1977/5. 41-43./ arról tanúskodik, hogy az idézett székely szabályzatot a falu igenis betartotta, mert: „Midőn pedig öt vagy hat esztendőben edgyszer Makkot teremnek [a „közön-séges erdők”, vagyis a közerdők], olyankor az bébiro Uraság és Falu sertessei az fennebb elé adattott proportioval ezekben eresztetnek [...]” /43./.

1983-ban jelent meg *Imreh István* kolozsvári történésznek A törvényhozó székely falu c., erdészettörténeti szempontból is nagyjelentőségű, összefoglaló munkája, mely tartalmazza a Corpus Stat. I.-ben szereplő, 1749-ben kelt *Kézdikővár falutörvényét* is, a *vágásszabályozás* korai dokumentumát (vö. EO II. 100.).

„Peselnek [Kézdikővár] község constitutiója” rendelkezése szerint a *tilalmas erdő*ből az épületfát az „itt lakó possessor uraknak és a falunak egyezéséből” lehetett kiszállítani, a fekűfát évenként kellett szétosztani. Továbbá a falutörvény a szénégetőket, seprűkötőket, a juhokkal és kecskékkal járókat a tilalmasokból kitiltotta.

Más természetű határozata *Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai*ba felvett, „*Csik-gyergyó- és kászonszéki Constitutio*”-nak árszabályzata: „Limitáltatik [korlátoztatik] egy Lajtrás Hordó székér csinálása 3. for., ha pedig a székéből maga kiviszi a farago ember ott a mint adhatja [...]” /Corpus I., 153./.

A létraszerű oldalakkal felszerelt, a széna és a búzakéve *hordására* szolgáló szekérről jeles poétánk, *Oroszhegyi Mihály Deák* 1656-ban megjelent verses munkájában is olvashatunk:

„Midőn a mezőben szekered meg-rakod,
Gabonádat, szénádat hogy bé-takarítod,
Fenyő-fa lajtorja közibe azt rakod,
Fenyő ruddal fellyül osztán meg-nyomtatod.”